

ПАВЛО ДМИТРОВИЧ ХАРЧЕНКО

(до 60-річчя з дня народження)

Нещодавно минуло 60 років з дня народження і 40 років трудової науково-педагогічної та громадської діяльності доктора біологічних наук, професора П. Д. Харченко.

Павло Дмитрович Харченко пройшов славний трудовий життєвий шлях від сільського пастушка, учня початкової трудової школи, а згодом студента Інституту народної освіти, учителя трудової школи, працівника райкому комсомолу, студента Київського університету до відомого вченого фізіолога, доктора біологічних наук, професора, завідуючого кафедрою фізіології та завідуючого відділом фізіології вищої нервової діяльності Інституту фізіології Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Професор П. Д. Харченко опублікував понад 60 наукових праць. Серед них слід відзначити монографію «Вплив електролітів на серце» (1947 р.). Ним вперше детально досліджено антагоністичний та синергічний вплив фізіологічних іонів на автоматичну діяльність серця. На підставі аналізу механізму впливу іонів натрію, калію та кальцію на серцевий м'яз (аналіз явища парадоксального впливу кальцію, Са-К-контрактури та ін.) автор прийшов до висновку, що іони кальцію мають відношення до регуляції проникності мембран серцевого м'яза для натрію і калію та до механізму скорочення серця, що специфічний вплив іонів кальцію виявляється лише в присутності іонів калію, а вплив останнього може здійснюватись лише в присутності іонів натрію. Ці дослідження становлять великий інтерес і на сьогодні для дальшої розшифровки механізму процесу збудження та скорочення м'яза.

Далі слід відзначити монографію «Запаздывающие условные рефлексы» (1960 р.), у якій викладено дані по дослідженню динаміки утворення відставлених умовних рефлексів на систему подразників з різних аналізаторних систем у собак різного типу. Показано, що характер перебігу цих рефлексів, динаміка балансування процесів збудження і гальмування в часі і просторі є показником не лише врівноваженості, а й сили нервових процесів. Досліджено механізм розгальмування під впливом зовнішніх подразників різної сили і тривалості; з'ясовано механізм сумачі і розгальмування, яке виникає при взаємодії різних видів внутрішнього гальмування. Вперше детально досліджено динаміку гальмівного процесу і перехід його в фазу збудження при виробленні і закріпленні відставлених умовних рефлексів.

В останні роки під керівництвом проф. П. Д. Харченка співробітники відділу фізіології вищої нервової діяльності Інституту фізіології Київського університету одержали важливі експериментальні дані по дослідженню аналізаторно-синтетичної діяльності головного мозку птахів, кроликів, собак. Ці порівняльно-онтогенетичні дослідження вищої нервової діяльності значно збагатили наше уявлення про розвиток

і удосконалення аналізаторної та синтетичної функції головного мозку. Показано, що в міру дозрівання структур головного мозку удосконалюється вища нервова діяльність, тобто нервово-рефлекторний механізм пристосування до мінливих умов існування.

Не залишає Павла Дмитровича і давній інтерес до досліджень механізмів регуляції діяльності серцево-судинної системи. Під його керівництвом на кафедрі фізіології людини і тварин успішно здійснюється дослідження ролі гіпоталамуса в регуляції діяльності серця, судинного тону, процесів утворення лімфи, лімфообігу, регуляції сталості фізико-хімічних властивостей та хімічного складу крові і лімфи.

Павло Дмитрович бере активну участь у роботі Всесоюзних і республіканських фізіологічних товариств, з'їздів, конференцій, симпозіумів.

Поряд з науковою роботою П. Д. Харченко приділяє велику увагу педагогічному процесу, справі підготовки молодих спеціалістів в галузі фізіології. Він успішно читає загальний курс фізіології, ряд спеціальних курсів для студентів-фізіологів, філософів, психологів, викликаючи великий інтерес слухачів до фізіології. Ним вперше опубліковано посібник «Практикум з фізіології людини і тварин» (I видання 1951 р., II — 1955 р.) для студентів природничих факультетів педагогічних інститутів та університетів УРСР.

Багато уваги він постійно приділяє ідейно-виховній роботі. Павло Дмитрович багато років був заступником проректора по учбовій частині університету, працював на посаді заступника декана і декана біологічного факультету КДУ. Будучи деканом факультету, він багато зусиль поклав для створення нових кафедр і лабораторій біологічного факультету. Зокрема слід підкреслити велику його роботу по створенню кафедр і лабораторій: вірусології, біофізики (він був і першим завідувачим цієї кафедри), кафедр і лабораторій генетики, лабораторії фізіології і біохімії рослин.

Павло Дмитрович успішно представляв нашу фізіологічну науку в ряді університетів за кордоном (у Лейпцигському університеті та в ряді університетів США).

Свою наукову і педагогічну роботу Павло Дмитрович успішно поєднує з великою роботою в галузі популяризації наукових знань, читаючи лекції в інших вищих учбових закладах (Кременецький та Каракалпакський педагогічний інститут) та серед населення. Він також багато сил віддає громадській роботі — декілька років обирався головою профбюро, членом партбюро, секретарем парторганізації біологічного факультету, заступником голови профкому, членом партійного комітету КДУ. Павло Дмитрович обраний членом правління Українського фізіологічного товариства та членом ревізійної комісії Всесоюзного фізіологічного товариства ім. академіка І. П. Павлова.

П. Д. Харченко учасник Великої Вітчизняної війни, він брав безпосередню участь у боях з німецькими загарбниками в складі 14 кавалерійської дивізії, і в партизанському загоні ім. Дзержинського як комісар цього загону, має дев'ять урядових нагород.

Павло Дмитрович людина дуже чуйна і доброзичлива, користується заслуженою повагою і авторитетом серед науковців, співробітників і студентів.

З нагоди славного ювілею сердечно вітаємо дорогого Павла Дмитровича і щиро бажаємо йому багато років плідної роботи на славу радянської науки і університетської освіти, зичимо йому міцного здоров'я і особистого щастя.

УДК 616.831.4—008.6:612.017

Гипоталамус и аллергические процессы. Макаrenchко А. Ф., Динабург А. Д., Ройтуб Б. А. *Фізіологічний журнал АН УРСР*, 1971, XVII, № 1, стр. 3—7

Физиологические и биохимические сдвиги в организме в эксперименте при аллергических процессах и у человека с вегетативно-сосудистыми дисэнцефальными синдромами сходны между собою. Можно полагать, что в одновременном возникновении при аллергических процессах дисфункции в различных системах организма может иметь значение нарушение гипоталамической нейрогуморальной регуляции. Не отождествляя заболевание при дисэнцефальных синдромах с истинными аллергическими заболеваниями, авторы считают, что при них, как и при аллергических процессах, в развитии заболевания следует придавать значение патологической импульсации из периферических рецепторных аппаратов. Не исключено, что макроструктурно измененные белки при дисэнцефальных синдромах могли стать аутоантигенами, обусловившими развитие заболевания по типу аутоаллергии с затяжным хроническим течением, рецидивами и обострениями.

Рис.— 2, библиогр.— 14.

УДК 612.822.3

Динамика биоэлектрической активности нейронно изолированного полушария головного мозга в хроническом опыте. Никифоров М. И., Городник А. Г., Матрешин В. Ф. *Фізіологічний журнал АН УРСР*, 1971, XVII, № 1, стр. 8—17

В опытах на 50 кроликах установлено, что пересечение всех проекционных и комиссуральных связей (нейронно-анатомическая изоляция) полушария концевой мозга сопровождается резко выраженными изменениями биоэлектрической активности коры: снижением высокочастотных (β -высокочастотный и γ -), среднечастотных (β -низкочастотный и α -) и некоторых низкочастотных (θ -) ритмов; появлением непостоянного δ -ритма ирритации; полным отсутствием δ -ритма синхронизации и всех веретеннообразных ритмов на протяжении медленноволновой фазы физиологического сна и при поверхностном барбитуратном наркозе; отсутствием реакции ЭКОГ выключенного полушария на внешние (кроме обонятельного) раздражения. Обнаружено, что под влиянием наркотика с неэлектролитным типом действия (25 мг/кг тиопентал-натрия) δ -ритм ирритации в изолированном полушарии подавляется. Фосфор-органический ингибитор холинэстеразы армин (50—150 мг/кг), напротив, активизирует указанный патологический ритм.

Табл.— 1, рис.— 5, библиогр.— 27.

УДК 612.822.3:615.361.814.3—092

Влияние АКТГ на биоэлектрическую активность головного мозга кроликов при фото- и фоностимуляции. Малышенко Н. М. *Фізіологічний журнал АН УРСР*, 1971, XVII, № 1, стр. 18—25

Изучали влияние АКТГ на биоэлектрическую активность коры головного мозга и некоторых подкорковых образований (гиппокампа, гипоталамуса, ретикулярной формации среднего мозга) при функциональных нагрузках.

Введение АКТГ приводило к активации центральной нервной системы через ретикулярную формацию (АКТГ усиливает реакцию пробуждения, вызванную звуковым раздражителем, увеличивает диапазон усвоения частот и повышает лабильность головного мозга).

Рис.— 3, библиогр.— 15.